

Nr 211.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående dyrtidstillägg åt pensionsberättigade änkor och barn efter befattningshavare i statens tjänst m. fl.; given Stockholms slott den 9 mars 1923.

Under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för denna dag vill Kungl. Maj:t härmed föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

Under Hans Maj:ts

Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

F. V. Thorsson.

Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 9 mars 1923.

Närvarande:

Statsministern och ministern för utrikes ärendena BRANTING, statsråden LINDQVIST, THORSSON, OLSSON, SANDLER, NOTHIN, SVENSSON, HANSSON, ÅKERMAN, SCHLYTER, ÖRNE.

Chefen för finansdepartementet, statsrådet Thorsson, anför efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter följande:

Förut denna dag har jag för Kungl. Maj:t anmält frågan om fortsatta dyrtidstillägg åt f. d. befattningshavare i statens tjänst m. fl. pensionärer. Nära förknippat med denna fråga är spörsmålet om dyrtidstillägg till riksdagens protokoll 1923. 1 saml. 172 häft. (Nr 211.)

tidstillägg jämväl åt pensionsberättigade änkor och barn efter befattningshavare i statens tjänst och vissa med dem jämställda pensionärer; och anhåller jag nu att få underställa Kungl. Maj:ts prövning frågan härom.

Historik.

Beträffande de åtgärder, som i förevarande avseende tidigare vidtagits, torde jag till en början få erinra, hurusom jämväl dyrtidstilläggen till nu ifrågavarande pensionärer år 1919 omlades till systemet med glidande skala.

Vad angår behandlingen vid 1920 års riksdag av frågan om dyrtidstillägg åt pensionsberättigade änkor och barn efter befattningshavare i statens tjänst och vissa med dem jämställda pensionärer vill jag erinra, att de vid denna riksdag beslutade höjningar av dyrtidstilläggen åt befattningshavare i statens tjänst kommo även ifrågavarande pensionärer till del.

Jämväl beträffande de grupper av pensionärer, varom nu är fråga, såg man sig år 1921 nödsakad att behålla dittills gällande grunder för dyrtidstilläggen, ehuru man för statstjänstemännen genomförde beskränningar i åtskilliga avseenden. Denna anordning var emellertid ett provisorium, avsett att gälla endast intill dess en utredning angående förbättring av änkepensionerna hunnit verkställas.

Genom beslut vid 1922 års riksdag infördes s. k. pensionstillägg i syfte att något förbättra lägre pensioner. I samband härmed kunde grunderna för dyrtidstillägg åt änkor och barn efter befattningshavare i statens tjänst samt med dem jämställda pensionärer ånyo anpassas i huvudsak efter de för befattningshavarna gällande grunder. Sålunda är numera det s. k. grundtalet detsamma som för befattningshavarna. Åtskillnad göres även här mellan äldre och nyreglerade pensioner. För de förra utgår dyrtidstillägget å belopp intill 50 kronor för månad efter ett procenttal motsvarande grundtalet samt å överskjutande pensionsbelopp efter ett procenttal motsvarande femtiofem hundra delar av grundtalet. För änka med ett eller flera minderåriga barn ökas dyrtidstillägget för varje barn. Ökningen åstadkommes på två olika sätt, nämligen dels så, att grundtalet för varje barn ökas med en tiondel, och dels så, att den del av pensionsbeloppet, varå dyrtidstillägg utgår efter det sålunda höjda grundtalet, ökas med 10 kronor för varje barn. Två minderåriga syskon utan pensionsberättigad moder jämställas i fråga om beräkningen av dyrtidstillägg med änka utan barn, och för varje syskon utöver två ökas dyrtidstillägget på samma sätt som för varje barn. För nyreglerade pensioner skall i varje fall grundtalet minskas med

20 enheter. — Bestämmelserna om ifrågavarande dyrtidstillägg återfinnas i kungörelse den 15 juni 1922, nr 358.

Enligt det förslag i fråga om dyrtidstillägg till befattningshavare i statens tjänst, som av Kungl. Maj:t i proposition den 8 januari 1923, nr 2, framlagts för riksdagen, skulle dyrtidstillägget utgå efter ett procenttal, motsvarande hälften av talet för levnadskostnadsökningen och i förekommande fall avjämnat till närmast lägre hela tal. Beträffande befattningshavare, vilken på grund av försörjningsplikt underhåller barn under 16 års ålder, skulle dyrtidstillägget, oavsett befattningshavarens egen ålder, ökas med en tiondel. För befattningshavare med nyreglerade löner skulle en reduktion av dyrtidstillägget äga rum på sådant sätt, att det procenttal, efter vilket dyrtidstillägget eljest skolat utgå, i varje fall minskas med 18 enheter.

Nya grunder
för dyrtids-
tilläggen.

I fråga om dyrtidstillägg åt f. d. befattningshavare i statens tjänst ävensom änkor och barn efter sådan befattninghavare samt med dem jämställda pensionärer har man hittills sökt att i möjligaste mån anpassa grunderna efter de bestämmelser, som äga tillämpning för i tjänst varande befattningshavare. På sätt jag tidigare i dag beträffande dyrtidstillägg åt f. d. befattninghavare och med dem jämställda pensionärer anför, torde man emellertid icke kunna för dessas vidkommande helt anpassa grunderna efter de bestämmelser, som för statstjänarna föreslagits i Kungl. Maj:ts förenämnda proposition. Ett proportionellt dyrtidstillägg skulle nämligen för innehavare av lägre pensioner medföra en alltför betydande sänkning av det nu utgående dyrtidstillägget. Jag har på denna grund funnit mig böra föreslå en sådan anordning, att compensationen blir något högre för innehavare av låga pensioner. Beträffande änkor och barn samt med dem jämställda pensionärer framträder likaledes behovet av en procentuellt högre compensation för de lägsta pensionerna. Jag föreslår, att denna åstadkommes i huvudsak på enahanda sätt som i fråga om f. d. befattningshavare. Till grund för dyrtidstilläggets beräkning skulle alltså läggas ett s. k. tilläggsunderlag, bestämt på sådant sätt, att detsamma motsvarar summan av pensionen för månad samt ett belopp av 30 kronor, dock högst 160 procent av pensionsförmånen. Berörda tillägg av 30 kronor skulle emellertid icke äga rum för pensioner om 125 kronor i månaden eller därutöver. Någon begränsning uppåt av tilläggsunderlaget torde icke böra ifrågakomma.

Departements-
chefen.

Enligt nuvarande bestämmelser utgår dyrtidstillägg till ensam innehavare av pension, vilken är att anse såsom oreglerad, å den del av pensionen, som icke överstiger 50 kronor för månad, efter ett pro-

centtal, som motsvarar grundtalet, samt å överskjutande delen efter ett procenttal, som motsvarar femtiofem hundradelar av grundtalet. För änka med ett eller flera barn höjes dyrtidstillägget dels på sådant sätt, att grundtalet i varje fall ökas med en tiondel, dels ock sålunda, att den del av pensionens månadsbelopp, för vilken dyrtidstillägg utgår efter höjt grundtal, ökas med tio kronor. Enligt mitt förslag skulle nu dyrtidstillägg till ensam änka beräknas i förhållande till ett på nyss angivet sätt bestämt tilläggsunderlag samt utgå efter ett procenttal, motsvarande hälften av talet för levnadskostnadsökningen och i förekommande fall avjämnat till närmast lägre hela tal. Givetvis skulle alltjämt till änka med ett eller flera minderåriga barn dyrtidstillägget undergå viss förhöjning för varje sådant barn. Emellertid vill jag erinra, att 1921 års pensionskommitté, vars förslag låg till grund för Kungl. Maj:ts proposition till 1922 års riksdag om dyrtidstillägg åt änkor och med dem likställda pensionärer, beträffande den särskilda förhöjningen av dyrtidstillägget, som borde tillkomma änka med barn, särskilt framhöll den betydande överkompensation, som på grund av dittillsvarande bestämmelser ägde rum särskilt vid större barnantal. Kommitténs av Kungl. Maj:t och riksdagen biträdda förslag innebar en begränsning av rätten till förhöjning av dyrtidstillägget på grund av barn. Emellertid ansågs försiktigheten bjuda, att begränsningen icke på en gång genomfördes utan att en jämnare övergång i detta avseende bereddes. Jag anser nu en ytterligare, mindre begränsning böra äga rum på sådant sätt, att förhöjningen för barn stannar vid en ökning av dyrtidstillägget med en tiondel för varje barn.

För innehavare av pensioner, vilka äro att anse såsom nyreglerade, bör givetvis såsom hittills en viss reduktion av dyrtidstillägget äga rum. Denna reduktion har, med utgångspunkt från nuvarande begränsning i detta avseende — vilken icke innehåller någon motsvarighet till den för f. d. befattningshavare föreskrivna nedsättning av det belopp, varå dyrtidstillägg må beräknas — funnits böra åstadkommas på det sätt, att procenttalet för dyrtidstilläggen minskas med 13 enheter.

Såsom exempel på hur det av mig förordade förslaget verkar vid olika pensionslägen må återgivas följande inom finansdepartementet upprättade tabell:

Dyrtidstillägg för år åt pensionsberättigade änkor efter befattningshavare i statens tjänst vid en levnadskostnadsindex av 175¹.

	Pen- sions- belopp	Dyrtidstillägg å oreglerade pensioner				Dyrtidstillägg å reglerade pensioner			
		enligt nuvarande grunder		enligt föreslagna grunder		enligt nuvarande grunder		enligt föreslagna grunder	
		kr.	%	kr.	%	kr.	%	kr.	%
Änka utan barn	100	65	65	59	59	45	45	38	38
	300	195	65	178	59	135	45	115	38
	500	325	65	296	59	225	45	192	38
	1,000	530	53	503	50	366	37	326	33
	1,500	705	47	555	37	486	32	360	24
	2,000	880	44	740	37	606	30	480	24
	2,500	1,055	42	925	37	726	29	600	24
Änka med ett barn	100	71	71	65	65	49	49	42	42
	300	213	71	196	65	147	49	127	42
	500	355	71	326	65	245	49	211	42
	1,000	620	62	553	55	426	43	359	36
	1,500	815	54	611	41	556	37	396	26
	2,000	1,010	51	814	41	686	34	528	26
	2,500	1,205	48	1,018	41	816	33	660	26
Änka med tre barn	100	84	84	77	77	58	58	50	50
	300	252	84	231	77	174	58	150	50
	500	420	84	385	77	290	58	250	50
	1,000	825	82	654	65	569	57	424	42
	1,500	1,055	70	722	48	724	48	468	31
	2,000	1,285	64	962	48	879	44	624	31
	2,500	1,515	61	1,203	48	1,034	41	780	31

I fråga om de särskilda paragraferna i det förslag till kungörelse i ämnet, som utarbetats inom finansdepartementet, torde jag kunna inskränka mig till att i huvudsak åberopa vad jag förut i dag anført beträffande dyrtidstillägg åt f. d. befattningshavare i statens tjänst och med dem likställda pensionärer.

Under § 3 hava upptagits bestämmelser rörande beräkandet av det s. k. tilläggsunderlaget.

I § 4 återfinnas bestämmelserna om dyrtidstillägg å oreglerade pensioner. På sätt jag redan anført skulle dyrtidstillägget för ensam pensionär utgå i förhållande till tilläggsunderlaget efter ett procenttal, motsvarande hälften av talet för levnadskostnadsökningen och i förekommande fall avjämnat till närmast lägre hela tal. Till änka med ett

**Detaljbe-
stämmelser.**

¹ Dyrtidstilläggen äro beräknade utan hänsyn till i § 4 sista stycket föreskriven avrundning.

eller flera minderåriga barn skulle dyrtidstillägget utgå efter samma grunder men med förhöjning av en tiondel av tillägget för varje sådant barn.

§ 6 innehåller i första stycket samma bestämmelse, som i den nuvarande kungörelsen återfinnes i första stycket av § 5. I likhet med vad som föreslagits för f. d. befattningshavare torde vidare för det fall, att pensionär, som här avses, tillika åtnjuter dyrtidstillägg såsom befattningshavare, begränsning av dyrtidstillägget böra ske på sådant sätt, att den i § 3 omförmälda ökning av pensionsbeloppet må äga rum, endast i den mån pensionen jämte avlöning icke överstiger 125 kronor. Där pensionär, som i förevarande kungörelse avses, tillika åtnjuter dyrtidstillägg såsom f. d. befattningshavare, i vilket fall ökning av pensionsförmånen redan ägt rum jämlikt § 3 i den föreslagna kungörelsen med allmänna grunder för dyrtidstillägg åt f. d. befattningshavare i statens tjänst m. fl. pensionärer, torde någon motsvarande ökning av pension, som i nu förevarande kungörelse avses, icke böra medgivas.

**Kostnader för
förslaget.**

I fråga om kostnaderna för genomförande av mitt förslag om dyrtidstillägg åt änkor och barn efter befattningshavare i statens tjänst m. fl. tillåter jag mig åberopa vad jag tidigare i dag vid behandlingen av frågan om dyrtidstillägg åt f. d. befattningshavare i statens tjänst m. fl. pensionärer i sådant avseende anförde. Förstnämnda kostnader, med undantag för pensionärer efter befattningshavare vid affärsverken, beräknades i statsverkspropositionen till 2,400,000 kronor men hava vid de nu verkställda beräkningarna befunnits komma att uppgå till 2,550,000 kronor. I budgetförslaget beräknades för ifrågavarande ändamål under elfte huvudtiteln dels för änkor och barn efter civila befattningshavare i statens tjänst m. fl. ett belopp av 1,900,000 kronor, dels för änkor och barn efter militära befattningshavare ett belopp av 500,000 kronor. Anslagen torde nu böra bestämmas till respektive 2,000,000 kronor och 550,000 kronor. Till frågan om täckande av den merkostnad, som sålunda utöver statsverkspropositionens beräkning skulle uppstå, torde jag framdeles, i fall av behov, få återkomma.

Föredragande departementschefen uppläser härefter ett inom finansdepartementet utarbetat förslag till kungörelse med allmänna grunder för dyrtidstillägg åt pensionsberättigade änkor och barn efter befattningshavare i statens tjänst m. fl. (bilaga A) samt hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

- 1) godkänna sagda förslag till kungörelse;

2) medgiva, att kostnaderna för dyrtidstillägg åt änkor och barn samt övriga anhöriga efter befattningshavare i statens tjänst, vilka varit anställda vid postverket, telegrafverket, statens järnvägar, statens vattenfallsverk och statens domäner eller vid av nämnda verk övertagna företag eller inrättningar, må bestridas av de medel, av vilka vederbörande verks omkostnader i övrigt bestridas;

3) för budgetåret 1923—1924 under elfte huvudtiteln såsom *extra* förslagsanslag anvisa

dels till dyrtidstillägg åt pensionsberättigade änkor och barn efter civila befattningshavare i statens tjänst m. fl. ett belopp av 2,000,000 kronor;

dels ock till dyrtidstillägg åt pensionsberättigade änkor och barn efter militära befattningshavare ett belopp av 550,000 kronor.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdade hemställen behagar Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten lämna bifall; och skall proposition av den lydelse, bil. litt. . . . vid detta protokoll utvisar, avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:

Elis Lindahl.

Bilaga A.

Förslag

till

kungörelse med allmänna grunder för dyrtidstillägg åt pensionsberättigade
änkor och barn efter befattningshavare i statens tjänst m. fl.

§ 1.

Dyrtidstillägg tillkommer sådana änkor och barn samt övriga anhöriga efter befattningshavare i statens tjänst, som äga åtnjuta pension eller därmed jämförligt understöd av statsmedel eller från någon av staten understödd anstalt för pensionering av dylika befattningshavares änkor och barn, från Lunds universitets änke- och pupillkassa, från vaktbetjäningens vid Uppsala universitet pensionsinrättning för änkor och barn eller från enskilda järnvägarnas pensionskassa eller med denna jämförlig pensionsinrättning.

§ 2.

Dyrtidstillägget beräknas, i enlighet med vad i §§ 4 och 5 närmare stadgas, med ledning av det utav Kungl. Maj:t fastställda tal, som skall anses motsvara den efter ingången av augusti månad 1914 inträdda ökningen i levnadskostnader. Nytt sådant tal äger tillämpning från och med den månad, under vilken Kungl. Maj:ts beslut kungjorts, till den månad, under vilken Kungl. Maj:t må komma att fastställa annat tal.

§ 3.

Dyrtidstillägget utgår i förhållande till ett för månad beräknat tilläggsunderlag, bestämt på följande sätt.

Uppgår den å månad belöpande pensionen till 125 kronor eller därutöver, utgöres tilläggsunderlaget av pensionens belopp.

Understiger pensionen 125 kronor för månad, motsvarar tilläggsunderlaget summan av pensionen och ett belopp av 30 kronor, dock att tilläggsunderlaget i sådant fall ej må överstiga 125 kronor och ej heller 160 procent av pensionsbeloppet.

§ 4.

Där annorlunda icke är i § 5 av denna kungörelse eller eljest i särskild ordning stadgats, utgår dyrtidstillägget i förhållande till tilläggsunderlaget på följande sätt, nämligen:

1) till änka utan minderårigt barn, till ett minderårigt barn utan pensionsberättigad moder eller till två minderåriga syskon utan pensionsberättigad moder: efter ett procenttal, motsvarande hälften av talet för levnadskostnadsökningen och i förekommande fall avjämnat till närmast lägre hela tal;

2) till änka med ett eller flera minderåriga barn: efter enahanda grunder, som i nästföregående punkt stadgats, med iakttagande likväl, att det sålunda beräknade dyrtidstillägget ökas med en tiondel för varje sådant barn;

3) till tre eller flera minderåriga syskon utan pensionsberättigad moder: efter enahanda grunder, som i nästföregående punkt stadgats rörande änka med barn, därvid beträffande tre syskon skall gälla vad om änka med ett barn är stadgat, beträffande fyra syskon vad om änka med två barn är stadgat o. s. v.;

4) till annan pensionär än de i 1) — 3) omförmälda: på sätt i 1) är stadgat.

Dyrtidstillägg utgår ej å i tilläggsunderlaget ingående öretal, som överstiger fullt krontal. Vad av det beräknade dyrtidstillägget överskjuter helt krontal bortfaller.

§ 5.

Till änkor eller barn eller andra här ifrågavarande pensionärer, villkas pensioner avpassats efter de förhöjda pensionsunderlag, som för befattningshavare blivit gällande enligt lagen den 4 juni 1920 (nr 254) angående rätt till tjänstepension för ordinarie tjänstemän vid postverket, telegrafverket, statens järnvägar och statens vattenfallsverk, eller enligt kungörelsen den 29 juni 1921 (nr 456) med bestämmelser för befattningshavare vid statsdepartement och vissa andra till den civila statsförvaltningen hörande verk i fråga om rätt till pension eller enligt kungörelsen den 15 juni 1922 (nr 380) med bestämmelser för ordinarie tjänstemän vid lots- och fyrstaten i fråga om rätt till pension eller enligt den för landshövding från och med den 1 juli 1921 fastställda pensionsreglering, skall dyrtidstillägg å pension som här avses, utgå i enlighet med föreskrifterna i § 4, dock med iakttagande att det i nämnda paragraf omförmälda procenttal minskas med 13 enheter.

§ 6.

För den, som från mer än ett håll åtnjuter pension, som i § 1 omförmäles, lägges berörda förmånens sammanlagda belopp till grund för beräkningen av dyrtidstillägget; och skall, om någon av pensionerna

Bihang till riksdagens protokoll 1923. 1 saml. 172 häft. (Nr 211.)

är av beskaffenhet, som i § 4 avses, dyrtidstillägg beräknas enligt bestämmelserna i samma paragraf men eljest enligt bestämmelserna i § 5.

Åtnjuter pensionär, som i § 1 avses, dyrtidstillägg såsom befattningshavare i statens tjänst eller äger pensionär såsom innehavare av lärarbefattning vid annan läroanstalt än statens uppbära dyrtidstillägg av statsmedel, må för bestämmande av tilläggsunderlag jämlikt § 3 av denna kungörelse ökning av pensionsbeloppet äga rum, endast i den mån pensionen jämte avlöning, varå dyrtidstillägg utgår, icke överstiger 125 kronor för månad.

Åtnjuter pensionär, varom här är fråga, dyrtidstillägg såsom f. d. befattningshavare i statens tjänst, må för bestämmande av tilläggsunderlag enligt § 3 ovan ökning av pensionsbeloppet icke i något fall äga rum.

§ 7.

Dyrtidstillägg enligt de i § 4 av denna kungörelse stadgade grunder utgår jämväl till:

1) pensionsberättigade änkor och barn efter befattningshavare vid flottans pensionskassa;

2) pensionsberättigade änkor och barn efter befattningshavare med familjepensionsrätt i statens anstalt för pensionering av folkskol-lärare m. fl.;

3) pensionsberättigade änkor och barn efter delägare i prästerskapets änke- och pupillkassa;

4) änkor och barn efter befattningshavare vid statens järnvägar, som dödats under förrättande av arbete i statens järnvägars tjänst, och till vilka änkor och barn på denna grund utgår ersättning enligt lagen den 12 mars 1886 (nr 7) angående ansvarighet för skada i följd av järnvägs drift;

5) änkor och barn efter befattningshavare hos enskilt företag, som numera övertagits av staten, därest de genom statens försorg uppbära pension eller understöd i sådan egenskap; samt

6) från enskilda järnvägarnas pensionskassa eller med denna jämförlig pensionsinrättning pensionerade änkor och barn efter sådana befattningshavare vid numera av staten övertagen järnväg, vilka antingen avlidit eller med pension avgått från tjänst vid järnvägen redan innan den övertagits av staten.

Dyrtidstillägget beräknas i fall, som avses i 4), efter ersättnings belopp samt i övriga fall efter pensionen eller understödet.

§ 8.

Om till dyrtidstillägg enligt denna kungörelse berättigad avlidit, innan detsamma till fullö utbetalts, inträder stärbhuset i den avlidnes rätt; och utgår dyrtidstillägget i sådant fall för samma tid, för vilken pensionen får uppbäras.

§ 9.

Med minderårigt barn avses här sådant barn, som icke uppnått den ålder, då enligt de särskilda pensionskassornas reglementen eller eljest givna föreskrifter dess rätt till pension i allmänhet upphör.

§ 10.

Den, som åtnjuter full försörjning av den allmänna fattigvården, må icke komma i åtnjutande av ifrågavarande dyrtidstillägg.

§ 11.

Till hjälp vid dyrtidstilläggets uträkning utfärdar Kungl. Maj:t nödiga tabeller.

§ 12.

Dyrtidstillägget utbetalas i sammanhang med pension enligt de närmare föreskrifter; som av Kungl. Maj:t meddelas.

Denna kungörelse träder i kraft den 1 juli 1923, från och med vilken dag kungörelsen den 15 juni 1922 (nr 358) med allmänna grunder för dyrtidstillägg åt pensionsberättigade änkor och barn efter befattningshavare i statens tjänst m. fl. upphör att gälla.
